

مهریه از «کی داده، کی گرفته» تا آن سوی میله‌های زندان!

آیا مهریه می‌تواند عاملی برای تحکیم خانواده به شمار آید یا برعکس، مشکلات زیادی را در خانواده‌ها ایجاد می‌کند؟

سلامت نیوز: آیا مهریه می‌تواند عاملی برای تحکیم خانواده به شمار آید یا برعکس، مشکلات زیادی را در خانواده‌ها ایجاد می‌کند؟ جمعی از حقوقدانان درباره مسائلی همچون فلسفه و ماهیت حقوقی مهریه، تعیین سقف برای مهریه، چگونگی حمایت قانونی دولت از تحکیم بنیان خانواده و راهکارهای حل مشکلات و معضلات مرتبط با موضوع مهریه به بحث و گفت‌وگو پرداخته‌اند که چکیده آن به شرح ذیل است.

عباس برزگر در گفت‌وگو با ایسنا، در خصوص فلسفه و ماهیت وجودی مهریه اظهار کرد: خداوند متعال مهریه را با توجه به شرایط زندگی برای زن قرار داده است و به نوعی حمایت مادی و معنوی برای زن محسوب می‌شود ولی میزانی بر آن نیست، اما آنچه که در اسلام در رابطه با مهریه سفارش شده است، بر سبک بودن مهریه است نه بر سنگین بودن آن.

امروزه مهریه فلسفه‌ی واقعی خود را از دست داده است

وی ادامه داد: مهریه سنگین از نظر اسلام و معصومین مذموم است زیرا مهریه سنگین گاهی اوقات باعث بروز اختلافات و مشکلاتی در زندگی زناشویی می‌شود اما برای نزدیک شدن زوج به یکدیگر، قرآن از تعبیر مختلفی مانند هبه یا بخشش استفاده کرده است، درحالی که امروزه مهریه فلسفه واقعی خود را از دست داده است، زیرا مهریه‌ای که اسلام در نظر دارد، علاوه بر سبک بودن، میزانی برای آن در نظر گرفته نشده است.

این وکیل دادگستری با بیان اینکه تعیین مهریه برای عده‌ای از زنان اقوام مختلف به منظور کاسبی است، عنوان کرد: البته روی صحبت من با عده‌ی معدودی از زنان است که با تعیین کردن مهریه‌های سنگین از ابتدای ازدواج، راهی اشتباه را در پیش می‌گیرند و فلسفه واقعی و حقیقی مهریه را زیر سوال می‌برند، زیرا زمانی که دو جوان در شرایط نامناسب به یکدیگر علاقمند می‌شوند با این تفکر اشتباه که مهریه را چه کسی داده و چه کسی گرفته، مهریه‌های سنگین تعیین می‌کنند. در حالی که مهریه طبق قانون، حق زن تلقی می‌شود.

برزگر با اشاره به این مطلب که سنگین بودن مهریه علاوه بر از هم پاشیدگی خانواده‌ها عوامل مخرب دیگری نیز در پی دارد، خاطر نشان کرد: زمانی که خانمی به دلیل اختلافات خانوادگی مهریه خود را مطالبه می‌کند این مساله می‌تواند معضلات بسیار زیادی را در جامعه در پی داشته باشد، قطعاً این موضوع به وجود آمدن بسیاری از جرایم ناشی از طلاق و از هم پاشیدن خانواده را در پی دارد. برای مثال بعد از جدایی زن و مرد از یکدیگر، فرزندان ممکن است دچار بحران طلاق شوند.

وی با بیان اینکه مهریه اگر منطقی باشد می‌تواند باعث تحکیم خانواده شود، افزود: مهریه می‌تواند برای زوجه تضمینی باشد تا مانع از سهل‌انگاری زوج در خانواده شود؛ اما اگر همین مهریه بسیار کم و ناچیز تعیین شود مرد می‌تواند با پرداخت آن، زن را رها کند و اگر هم مهریه سنگین باشد زوجه می‌تواند از این مساله سوء استفاده کرده و از آن به عنوان اهرم فشار در زندگی استفاده کند.

این وکیل دادگستری اظهار کرد: تعیین سقف برای مهریه، وجاهت قانونی و شرعی ندارد اما باید از نظر فرهنگی به شکلی باشد که زوجین يك حد معقولی را که مطابق با عرف است در نظر گیرند اما تعیین سقف برای مهریه نیاز به نظر کارشناسی دارد.

برزگر گفت: قانونگذار قوانین متعددی را در حمایت زنان قرار داده است. برای مثال قانون حمایت از زنان و کودکان بی‌سرپرست، قانون حمایت از زنان شاغل و قانون حمایت از زنان سرپرست خانواده و غیره. دولت همیشه حامی زن بوده و خواهد بود اما این مساله که بخواهد بودجه‌ای برای آنها تعیین کند که در قالب مهریه در نظر گرفته شود به نظر من این مساله خود باعث تشویق عده‌ای از زنان می‌شود که خواهان ادامه زندگی نباشند و با به وجود آمدن کوچکترین مشکلی از همسر خود جدا می‌شوند به این امید که دولت آنها را حمایت خواهد کرد.

این حقوقدان بیان کرد: ما در جامعه خود در خصوص طلب مهریه زن از شوهرش در حین زندگی، دچار فقر فرهنگی هستیم و این فرهنگ پایین جامعه ما را می‌رساند زیرا زمانی که زن خواهان جدایی نیست اما مهریه خود را طلب می‌کند زوج نمی‌تواند این مساله را قبول کند و این بدین دلیل است که مردهای ما با قوانین اسلام آشنایی کامل ندارند.

وی در ادامه گفت: در حال حاضر در جامعه ما بسیاری از وظایف به زنان تحمیل می‌شود در حالی که شرع مقدس اسلام این وظایف را برای زنان به عنوان تکلیف ندانسته است، برای مثال اسلام هیچ‌گاه نگفته است که زن وظیفه دارد در منزل همسرش غذا درست کند یا

به فرزندش شیر دهد اما متاسفانه این مسائل در جامعه ما جزء وظایف زن تلقی می‌شود و این ناشی از فرهنگ غلط و اشتباه ماست.

برزگراظهارکرد: جهت جلوگیری از مشکلات بین زوجین در حال حاضر بهترین کار این است که زوجین قانون و عرف را تا حد ممکن مراعات کنند تا مشکلات موجود در جامعه کمتر شوند.

تقویت روابط اخلاقی و فرهنگی جایگزین ضمانت اجراهای حقوقی شود

حسن فدایی نیز در گفت‌وگو با خبرنگار حقوقی ایسنا در این باره، گفت: اگر ما صداق و نحل را در نظر بگیریم در واقع مهر يك نوع اعطای تبرعی است؛ اعطایی است که هیچ عوضی در قبال آن وجود ندارد اما عده‌ای مهر را نوعی اعطای معوض می‌شمارند یعنی قائلند که مهر در برابر استمتاع زوجه یا در بعضی آیات مهر به اجر تعبیر شده به همین معناست. یا بعضی مهر را در قبال حق ریاستی که در آیه 34 سوره مبارکه نساء به مردان سپرده شده می‌دانند. "الرجال قوامون على النساء" یعنی در واقع مرد را رییس و مدیر خانواده قلمداد کرده‌اند که بالطبع در قبال این حق ریاست مهری را بپردازد. البته بهتر است به جای واژه رییس در قوانین (ماده 1105 قانون مدنی)، واژه مدیر به کار رود.

این استاد دانشگاه افزود: نمی‌توانیم در نظر بگیریم که مهریه وثیقه‌ای برای زنان در مقابل حق طلاق مردان است که متاسفانه شاید این تعبیر در عرف هم خیلی مطرح شده و مهر را نه به دید اعلام راستی و صداقت بلکه به عنوان حربه‌ای برای استفاده کردن در برزخ اختلافاتشان قرار می‌دهند.

وی گفت: مهر اعلام راستی و صداقت و تداوم به ایجاد يك پیوند زناشویی است و به نظر من نمی‌توان سازوکارها و قوانین را در نظر گرفت که بیانند بحث مهریه را نظام ببخشند چون قوانینی را هم که ما الان در باب مهریه و تحکیم بنیان خانواده مطرح کردیم شاید در واقع باعث تزلزل بنیان خانواده شده است نه تحکیم خانواده. یکی از این موارد ماده 1085 قانون مدنی در باب حق حبس است؛ یعنی زن‌ها می‌توانند تا زمانی که مهر خود را از زوج دریافت نکرده‌اند تمکین نکنند البته مشروط به اینکه مهرشان مدت‌دار نباشد و قبلاً هم تمکین نکرده باشند.

این استاد دانشگاه ادامه داد: همین بحث‌ها و اینکه این حق و حقوق را به نوعی به زن‌ها داده‌اند شاید همان اوایل باعث ایجاد اختلافاتی بین زوج و زوجه شود. یا ماده 2 قانون نحوه محکومیت‌های مالی راجع به حبس مردانی که مهر را پرداخت نمی‌کنند و قادر به پرداخت نیستند و اینکه اگر اعسارشان ثابت نشود باید به زندان بروند در صورتی که زندانی کردن دردی را دوا نمی‌کند بلکه مشکلی بر مشکلات می‌افزاید.

وی اظهار کرد: خانواده‌ها به جای اینکه مهر را حربه‌ای برای استفاده در برزخ اختلافاتشان قرار بدهند و آن را جایگزین تحقیق و تفحص از خانواده زوج کنند باید خودشان وارد صحنه شوند و به صورت کامل معرفت و شناخت پیدا کنند و اساس و بنیان خانواده را بر شناخت تنظیم کنند.

دکتر فدایی ادامه داد: طرفین باید انرژی احساساتشان را پشت منطق عقلانیت قرار دهند و بر اساس تدبیر حکیمانه و عاقلانه اقدام به ازدواج کنند. ازدواج‌هایی که روی موج احساس و فارغ از هرگونه استدلال و منطق و حکمت انجام می‌شود مصداق این شعر عشق‌هایی کز پی رنگی بود عشق نبود عاقبت ننگی بود است پس اگر ازدواج و تشکیل خانواده بر اساس معرفت قرار داده شود تبعات بعدی قطعاً حل خواهد شد.

وی گفت: مباحثی همچون اینکه ما بیاییم سازوکارهایی را تعبیه کنیم یا اینکه سقفی تعیین شود مطرح شد و شایعات بسیار قوی هم مبنی بر اینکه بخشنامه شده بود که دفترخانه‌ها مهر را مازاد بر مقدار مشخصی قرار ندهند وجود داشت که اینها به دلایلی رد شدند اما این طرفین هستند که می‌توانند خودشان سازوکارهایی را قرار بدهند و با هم روی این مساله تراضی کنند.

این استاد دانشگاه تاکید کرد: هر چه سازوکارهای خارجی، قوانین و مقررات بیرونی بهتر شود بهتر است اما در بعضی موارد لازم است که سازوکارهایی تعبیه شود مثلاً دادن مقداری از مهر به عنوان نقدینگی یا پرداخت قسمتی از مهر در اوایل ازدواج و کارهایی از این قبیل می‌تواند این مشکلات و معضلات ناشی از مهر را از بین ببرد همچنین می‌شود افرادی که توانایی پرداخت مهرهای سنگینی ندارند با توجه به وضعیت فعلی‌شان و اینکه قدرت تسلیم مهر را دارند یا نه، اندازه‌ای برای مهرشان در نظر گرفته شود.

پرداخت نشدن مهریه‌ها، مشکلی فرهنگی است

هم‌چنین عبدالصمد خرمشاهی با اشاره به فلسفه حقوقی مهریه اظهارکرد: مهریه یکی از ارکان عقد نیست، بدین معنی که اگر مهریه

قید نشود، عقد باطل نیست اما مهریه به عنوان يك سنت در زمان حضرت محمد (ص) 50 دینار به عنوان مهرالسنة در نظر گرفته شد و در حال حاضر می‌توانیم حداقل یا حداکثر را برای مهریه تعیین کنیم زیرا در این زمینه هیچ‌گونه محدودیتی وجود ندارد.

وی ادامه داد: بر اساس ماده 1078 قانون مدنی، هر چیزی که شیء تلقی شود و دارای ارزش مالی باشد می‌تواند به عنوان مهریه تعیین شود اما نمی‌توان این را گفت که می‌شود برای مهریه سقفی تعیین کرد زیرا مهریه توافق طرفین است و می‌تواند هر میزانی را که خواستند به عنوان مهریه در نظر گیرند و فلسفه مهریه به منزله عوض در معاملات عادی نیست و می‌تواند در زمان عقد ذکر نشود و بعد از عقد طبق توافق طرفین تعیین شود، بنابراین مهریه یکی از عوضین معاملات نیست.

این وکیل دادگستری خاطر نشان کرد: بحثی که در مهریه مورد توجه است به توافق نرسیدن میزان مهریه توسط خانواده‌های زوجین است اما باید به این قضیه دقت کرد که مهریه هیچ‌گاه نمی‌تواند ضامن خوشبختی زنان قرار گیرد. اگر خانواده‌های جامعه ما فکر می‌کنند که مهریه‌های سنگین می‌تواند ضامن بقاء و استحکام زندگی زناشویی شود دچار تفکری غلط هستند زیرا مهریه سنگین نمی‌تواند خوشبختی را برای طرفین تضمین کند، آنچه که زندگی مشترک را تضمین می‌کند توافق و تفاهم طرفین و درک متقابل زن و شوهر از یکدیگر است.

خرمشاهی بیان کرد: طبق ماده 1079 قانون مدنی، مهریه باید مشخص شود اما میزان آن باید طبق توافق زوجین باشد بنابراین زوجین هستند که حداقل یا حداکثر مهریه را تعیین می‌کنند اما جوانان باید از تمامی شرایط تعیین مهریه باخبر باشند زیرا طبق سند نکاح مهریه، عندالمطالبه است و به محض اینکه زن به عقد مرد درآمد مهریه به تملک او درمی‌آید و زوج موظف به پرداخت آن می‌شود.

وی با اشاره به اینکه در سال‌های اخیر مطالبه مهریه جزء مواردی شده است که بیشتر پرونده‌های حقوقی را به خود اختصاص داده است، اظهار کرد: این مساله نشان دهنده این مطلب است که زنان به دنبال حق خود هستند و این مثال که «چگونه کسی داده و چه کسی گرفته است« بی‌ربط به زمان حال است، بنابراین باید آگاهی‌های لازم به جوانان داده شود.

این حقوقدان با بیان اینکه مهریه حق زن است، گفت: مهریه جزء حقوق زن است و نمی‌توان گفت زن حقوق خود را مطالبه نکند ولی دولت از زن حمایت کند زیرا این مساله، دو مساله جداگانه است اما معمولاً مردان در زمان ازدواج از قوانین اطلاع چندانی ندارند و هر مبلغی را که خانواده زن به عنوان مهریه تعیین می‌کند قبول می‌کنند و این بزرگترین اشتباه جوانان ما در هنگام ازدواج است و بدیهی است برخی از زنان بعد از ازدواج از مهریه به عنوان اهرم فشار استفاده می‌کنند.

وی تاکید کرد: بنابراین با اوضاع فعلی، باید زوجین در بدو مساله ازدواج، مهریه را تا حدی که مرد قادر به پرداخت آن است تعیین و توافق کنند.

مجلس باید به حمایت از استحکام خانواده‌ها بشتابد

حجت‌الاسلام والمسلمین مرتضی چیت‌سازیان نیز در گفت‌وگو با خبرنگار حقوقی ایسنا، با بیان این‌که فلسفه مهریه را باید در ادیان و شرایع سابق جست‌وجو کرد، گفت: مهریه یعنی چیزی که موجب مهر و محبت و دوستی می‌شود و تعبیر دیگر آن کلمه صدق است که مظهر راستگویی، درستکاری و این‌که مرد در مقابل همسر خود صادق است. دین اسلام هم مهریه را به عنوان يك حکم تاییدی پذیرفته است. یعنی مساله‌ای نیست که در اسلام تاسیس شده باشد بلکه از قبل بوده و اسلام مهر صحت بر آن زده است.

این استاد دانشگاه اظهار کرد: زوج با اجبار و اکراه تعهد پرداخت مهریه را نمی‌پذیرد و این‌که زوج بگوید من در حال حاضر قبول می‌کنم و در آینده هم نمی‌توانم بپردازم به معنای اجبار او نیست گرچه باور غلطی وجود دارد که می‌گویند مهر را چه کسی داده و چه کسی گرفته است اما این قابل قبول است که بعضی‌ها به آینده مهریه‌ای که به گردن آنهاست نمی‌اندیشند و طبق عرف و عادت آن را می‌پذیرند.

چیت‌سازیان تصریح کرد: زوج وقتی در هنگام عقد مهر را قبول می‌کند يك مسوولیت مالی به عهده‌ی او می‌آید. همان‌گونه که نفقه زوجه به عهده‌ی زوج است زوج باید عندالمطالبه مهریه را بپردازد البته اگر زوج قید کرده باشد که عندالاستطاعه مهر را بپردازد قضیه فرق می‌کند.

این حقوقدان در رابطه با «چگونه کسی داده و چه کسی گرفته است« نیز گفت: اثبات اعسار او« گفت: در محاکماتی که امام علی (ع) داشت و در رويه قضایی که از صدور اسلام بود، همین‌گونه بوده است که شخص باید در حبس باشد تا اعسار او با بنیه ثابت شود. مهریه هم يك مساله‌ی مالی است که به عهده‌ی زوج است و شخصی که به باطن زندگی زوج خبیر است باید تشخیص دهد که زوج توانایی

پرداخت ندارد.

وی با بیان این‌که مهریه باید با شرایط زوج و زوجه و محیط همگونی داشته باشد، گفت: ما باید فرهنگ مهریه را در کشور تغییر بدهیم و به خانواده‌ها اطمینان دهیم که مهریه نمی‌تواند عامل دوام زندگی باشد و عامل دوام زندگی علاقه است که باید در دو طرف وجود داشته باشد.

چیت‌سازبان ادامه داد: فرهنگ‌سازی هم به این صورت باید باشد که هم صدا و سیما و رسانه‌ها پیشگام باشند و هم علما و روحانیون دست به کار شوند تا این فرهنگ در جامعه جا بیفتد و نهادینه شود که مهر با این‌قدر بالا نگیرند و به فکر زوج‌ها هم باشند.

این استاد دانشگاه افزود: البته مجلس ساز و کارهایی را اندیشیده است ولی به نظر من باید در مجلس کمیسیون‌هایی که در رابطه با خانواده هستند دست به کار شوند و در این زمینه قوانینی در جهت حمایت از خانواده بگذارند تا این مسائل پیش نیاید.

مهریه نه ضامن تحکیم و نه عامل فروپاشی خانواده‌هاست

همچنین شهین‌دخت مولوردی در این باره اظهارکرد: مهر عبارت از مالی است که به مناسبت عقد نکاح مرد ملزم به دادن آن به زن می‌شود و از دیون ممتاز مرد تلقی می‌شود. به بیان دیگر مهر نوعی الزام قانونی است که بر شوهر تحمیل می‌شود و ریشه قراردادی ندارد به همین جهت سکوت دو طرف در عقد و حتی توافق بر این که زن مستحق مهر نباشد نمی‌تواند تکلیف مرد را در این زمینه از بین ببرد.

این حقوقدان افزود: بر این اساس و طبق ماده 1087 قانون مدنی عقد ازدواج بدون ذکر مهریه هم صحیح است و در واقع مهر مقدمه‌ای واجب برای نکاح دایم نیست و نمی‌توان آن را با رابطه عوض و معوض در قراردادهای مالی (عقود معاوضی) مقایسه کرد، زیرا بطلان و فساد مهریه، عقد نکاح را از بین نمی‌برد و حق زن بر مهریه نیز هرگز از بین نمی‌رود.

وی ادامه داد: اما باگذشت زمان و فاصله گرفتن از زمان معصومین (ع) رویه و سنت عملی مسلمانان درست خلاف آنچه که در اصل مورد نظر شریعت بوده درآمد و تحت تاثیر برداشت برخی فقها از متون دینی و رسوخ تدریجی آن در قوانین موضوعه قرار گرفت؛ به نحوی که به تدریج تعابیری همچون بضع یا کرایه دهنده و کرایه کننده، رابطه عوض و معوض (ثمن و بها) در باره ازدواج طبق قول مشهور فقها و یا الزام به پرداخت مهریه در ازای ایفای وظایف زناشویی (تمکین خاص) به زن طبق ماده 1085 قانون مدنی و حق حبس زن، موضوع را از فلسفه اصلی خود خارج کرد و ازدواج را به نوعی داد و ستد قلمداد کرد و پرداخت مهر را برابر با خریداری زن و قیمت زن تبدیل کرده است.

مولوردی تصریح کرد: البته کم‌رنگ شدن اخلاقیات در جوامع اسلامی و حاکمیت فرهنگ جهان‌شمول مرد سالاری و سایه افکندن شیخ نامریی آن بر تار و پود روابط اجتماعی و فردی و در نتیجه رابطه نابرابر زن و شوهر در خانواده نیز به جا افتادن این قضیه کمک کرده است. به طوری که امروزه مهریه از مسیر طبیعی خود خارج و ماهیت آن به کلی دگرگون شده است.

وی خاطرنشان کرد: به نظر می‌رسد تلقی نادرست از فلسفه وجودی و وضعیت حقوقی مهریه و تسامح اکثر زنان در مطالبه و اخذ آن که ضرب‌المثل معروف «#171؛ کی داده و کی گرفته»؛ را تداعی می‌کند، منجر به این شده است که مردان تعهدی نسبت به پرداخت آن در خود احساس نکنند. لذا اگر آن گونه که ماهیت حقوقی مهر اقتضا دارد در عرف معمول می‌شود، مردان و خانواده‌هایشان با دادن وعده و وعیدهای خارج از توان، به راحتی زیر بار مهریه‌های بالا نمی‌رفتند و با تامل بیشتری در این وادی قدم می‌گذاشتند.

این حقوقدان گفت: اخیراً یکی از مراجع، اینکه مردان هنگام ازدواج ته دلشان قصدی برای پرداخت مهریه ندارند را خلاف شرع دانسته‌اند و بالطبع این موضوع با رجوع به شرایط اساسی صحت قراردادها خلاف قانون هم خواهد بود.

وی با بیان اینکه بدیهی است هرچه میزان مهریه بالاتر می‌رود امکان پرداخت آن هم تعلیق به محال می‌شود، گفت: در واقع به محض وقوع عقد، زن مالک مهریه می‌شود و مهریه جزو دین و بدهی مرد قرار می‌گیرد یعنی قصد مرد باید پرداخت مهریه و قصد زن نیز دریافت آن به عنوان یک هدیه باشد نه اهرم فشار.

این حقوقدان اظهارکرد: هر چند که در شرع تعیین مهریه‌های سنگین مذموم شمرده شده است، اما برای تعیین مقدار مهریه در شرع و قانون هیچ سقف و محدودیتی پیش بینی نشده است. البته این به جز مواردی است که طبق ماده 1078 قانون مدنی حداقل مهریه نباید آن‌قدر نازل باشد که ارزش اقتصادی و مالیت نداشته و قابل تملک نیز نباشد.

مولوردی خاطر نشان کرد: این‌گونه هم نیست که هر بدهکار مهریه را می‌زند، در صورتی که برای دادگاه محرز شود مردی توان پرداخت مهریه غیر متعارف را ندارد زندانی نمی‌شود، اما در صورتی که مرد از نظر مالی در وضعیتی باشد که توان پرداخت مهریه غیر متعارف را داشته باشد موظف است مهریه را هر چقدر هم که زیاد باشد بپردازد و الا طبق ماده 2 قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب 1377 تا زمان پرداخت دین خود زندانی می‌شود. با این اوصاف بنا به گزارشات مسوولان ذی‌ربط کمتر از 3 درصد زندانیان را زندانیان مهریه تشکیل می‌دهند. از آنجایی که مهر ماهیتاً عندالمطالبه است قبلاً حتی اگر زوجین هم درخواست می‌کردند آن را به صورت عند الاستطاعه قید نمی‌کردند، اما با بخشنامه اخیر رییس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در صورت موافقت زوجین، با امضای شرطی در عقدنامه می‌توانند پرداخت مهریه را مشروط به استطاعت مالی مرد بکنند که علی‌الظاهر کمتر با استقبال زوجین مواجه شده است.

این حقوقدان ادامه داد: برخی حقوقدانان معتقدند هرچه نقش دولت در خانواده که نهادی اخلاقی و مبتنی بر روابط خصوصی افراد است کم‌رنگ تر شود کارکردهای آن نهاد به طور مناسب تری محقق می‌شود. این یک موضوع عرفی است که به فرهنگ خانواده‌ها برمی‌گردد. در واقع جایی که پای قانون در حمایت از حقوق زنان می‌لنگد سنت و عرف قد علم کرده و قاعده خود را برای حمایت از حقوق زنان وضع کرده است. لذا راه مقابله با آن دخالت و ورود مستقیم و دستوری و بخشنامه‌ای دولت نیست و راهکاری از جنس خودش می‌طلبد. حکومت می‌تواند از طرق دیگری در این خصوص ایفای نقش کند.

این کارشناس حقوقی مسائل خانواده تاکید کرد: به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن مجموعه شرایط و ملاحظات، مناسب‌ترین و منطقی‌ترین راهکار تشویق جوانان به لحاظ شروط ضمن عقد نکاح یا خارج از آن است که به جای مهریه‌های سنگین و نجومی بر سر تقسیم بالمناصفه دارایی‌های مشترک بعد از زندگی زناشویی، اعطای حق طلاق به زن و محدودکردن اختیارات مرد در این رابطه، حق اشتغال، حق ادامه تحصیل، حق مسکن، حق سفر و خروج از کشور، حق تعیین مسکن، حق حضانت و... به توافق برسند. در این صورت با تقسیم قدرت در خانواده میان زوجین مهریه کمتر محلی از اعراب خواهد داشت.

171#مهریه» از اصول اخلاقی جامعه فاصله گرفته است

سیدمهدی موسوی شهری نیز در گفت‌وگو با ایسنا، با بیان اینکه باید در زمینه مهریه مطالعات بیشتری صورت گیرد، گفت: مهریه از نظر لغت در منابع فقهی به معنای "صداق" است و فرد مصمم و موظف است که با پرداخت آن صداقت خود را نشان دهد و اگر همه افراد این‌گونه به ماهیت مهریه بنگرند نیمی از مشکلات ما در جامعه برطرف خواهد شد.

این وکیل دادگستری با بیان اینکه مردی که بدون در نظر گرفتن شرایط و تنها به دلیل به دست آوردن رضایت همسرش هر مقدار مهریه‌ای را قبول می‌کند، قطعاً در زندگی دچار مشکل می‌شود اظهار کرد: متأسفانه فرهنگ جامعه ما این‌گونه شکل گرفته است و مردهای جوان فکر می‌کنند مهریه‌ای که آنها در مقابلش برای رضایت همسر خود تسلیم می‌شوند هیچ وقت قرار نیست که آن را پرداخت کنند اما واقعیت این نیست و جوانان ما باید با در نظر گرفتن تمامی شرایط، مهریه را تعیین کنند.

موسوی شهری افزود: البته مطالبه مهریه تنها به دلیل درخواست طلاق نیست و ممکن است دلایل متفاوتی داشته باشد اما بر اساس پرونده‌های موجود در دادگاه‌های خانواده، عمده‌ترین مساله در مقابل مطالبه مهریه درخواست طلاق است و در صورتی که مرد از پرداخت مهریه امتناع کند زن به راحتی می‌تواند طبق ماده 2 قانون محکومیت‌های مالی حکم جلب وی را دریافت کند و این اهرم فشار برای زنان در این مساله مفید واقع شده است.

این حقوقدان ادامه داد: قانون نمی‌تواند در بعضی از موارد برای تعیین مهریه دخالت کند، بدین معنی که قانونگذار هیچگاه نمی‌تواند به مردی که مهریه بالا تعیین می‌کند بگوید به اندازه استطاعت مالی خود مهریه تعیین کن، زیرا قانونگذار نمی‌تواند متوجه شود در زمان تعیین مهریه چه کسی قادر به پرداخت آن هست و چه کسی توانایی پرداخت آن را ندارد.

وی ابراز عقیده کرد: تا زمانی که در مورد مساله مهریه در کشورمان فرهنگ‌سازی نشود ما دچار مشکل خواهیم بود.

مهریه‌های سنگین حاصل حق مطلق مردان در طلاق و نبود تضمین برای زنان است

فریده غیرت نیز در این باره می‌گوید: در خصوص فلسفه مهریه باید به اصل آن توجه کرد که اصل مساله مربوط می‌شود به حق طلاق که در شریعت ما متعلق به مرد است و در قانون مدنی نیز این حق به مرد داده شده است. در قبال حق طلاق که به مرد داده شده یک عامل بازدارنده به نام مهریه بر سر راه او قرار داده‌اند تا مرد به راحتی نتواند دچار هوس‌های زودگذر شود. در واقع مهریه یک مانع بر سر راه مردانی است که از ابتدای تشکیل زندگی مشترک، به آن پایبند نیستند؛ البته تعابیر مختلفی برای مهریه وجود دارد و اصطلاح

مانع برای مهریه یکی از این تعابیر است.

غیرت با بیان اینکه مهریه نمی‌تواند ضامن بقای خانواده باشد، اظهار کرد: مهریه نمی‌تواند باعث استحکام زندگی شود، اگرچه زندگی‌هایی هم وجود داشته که زوج به دلیل عدم توانایی پرداخت مهریه از طلاق منصرف شده است اما اگر بخواهیم از مهریه به عنوان عاملی برای بقای خانواده یاد کنیم، نتیجه مثبتی به دست نخواهیم آورد؛ لذا با وجود مهریه‌های سنگین، زندگی‌ها متزلزل و بی‌پایه است.

وی خاطرنشان کرد: هر مردی طبق قانون وظیفه دارد مهریه همسرش را پرداخت کند و اگر از پرداخت آن امتناع کرد، بنا به تقاضای زوجه جزو محکومان ماده 2 قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی خواهد شد.

این وکیل دادگستری یادآور شد: تعیین سقف برای مهریه خلاف شرع است زیرا شرع تعیین مقدار آن را آزاد گذاشته است اما متأسفانه از این آزاد گذاشتن سوءاستفاده شده و مقدار مهریه‌ها رو به افزایش است. با این وجود نمی‌توان سقفی برای مهریه در نظر گرفت زیرا طرفین ازدواج آگاه و عاقل نسبت به مسائل هستند و حق دارند هر نوع شرطی را که خلاف شرع و قوانین نباشد، تعیین کنند.

مهریه فرسنگ‌ها از ماهیت‌اش فاصله گرفته است

همچنین سارا نظرقزوینیان در گفت‌وگو با خبرنگار حقوقی ایسنا، در رابطه با موضوع تعیین مهریه‌های سنگین و تاثیر آن بر استحکام خانواده، گفت: اسلام به کم بودن میزان مهریه سفارش کرده و آن را امری مستحب می‌داند. توصیه اسلام به این است که مقدار مهر زنان به گونه‌ای باشد که مرد بتواند با آسودگی خاطر و رضایت قلبی آن را بپذیرد چرا که بی‌گمان کراهت قلبی در پذیرش اندازه مهر می‌تواند روزه‌هایی از دلسردی و بی‌مهری مرد را بگشاید.

وی یادآور شد: چندی پیش معاون مجتمع قضایی خانواده در مصاحبه‌ای اعلام کرد که تنها سه الی چهار درصد زنان مراجعه کننده به مجتمع قضایی خانواده موفق به دریافت مهریه خود می‌شوند و این آمار حاکی از آن است که امروزه مهریه بیشتر جنبه سمبلیک پیدا کرده و با وجود حربه‌های گوناگون در اکثر مواقع مهریه‌ای پرداخت نمی‌شود و این موضوع که زنان برای حمایت‌های مالی، مهریه را مدنظر قرار می‌دادند از میان رفته است.

نظرقزوینیان اظهار کرد: همان‌طور که پیش‌تر هم اشاره شد از آنجایی که این روزها مطالبه مهریه اکثراً در مرحله فروپاشی زندگی مشترک نمود پیدا می‌کند، علی‌القاعده نمی‌تواند وسیله‌ای برای تحکیم بنیان خانواده به شمار رود.

وی در رابطه با بحث متناسب سازی میزان مهریه با شرایط زوج و زوجه، گفت: بحث‌هایی در مجلس بر سر اینکه میزان مهریه تا 200 یا 300 سکه محدود شود مطرح بود اما آیا حقیقتاً محدود بودن یا نبودن یک امر مالی می‌تواند موجب استحکام جنبه معنوی زندگی افراد شود!؟

خروج مهریه از شمول ماده 2 محکومیت‌های مالی غیرمنطقی است

اکرم پورنگ‌نیا نیز در خصوص ماهیت حقوقی مهریه اظهار کرد: با توجه به تعیین میزان مهرالمثل زوج می‌تواند به مبلغ آن معترض شود و در آن صورت تقاضای هیأت کارشناسی کند، اما در نهایت طبق قانون مکلف به اجرای حکم دادگاه و پرداخت آن می‌شود، اما در عرف و فرهنگ جاری، قبل از عقد یا در زمان وقوع مراسم عقد، خانواده‌های زوجین بر میزان مهریه به توافق می‌رسند و امضای سند نکاح از سوی مرد به معنای اراده جدی او بر پرداخت مهریه است.

پورنگ‌نیا با بیان اینکه در زمان تعیین مهریه باید استطاعت مالی مرد را در نظر گرفت، خاطرنشان کرد: در نظر گرفتن استطاعت مالی مرد به این دلیل است که اگر زن در زمان عقد خواهان مهریه باشد و مهریه وی عندالمطالبه باشد، زن می‌تواند مهریه را دریافت کند و به همین دلیل باید استطاعت مرد در نظر گرفته شود.

وی گفت: آثار مثبت و منفی تعیین مهریه را نمی‌توان در حمایت‌های قانونی بیان کرد، بلکه تحکیم خانواده به شرایط و عوامل مختلفی بستگی دارد و به ندرت پیش می‌آید که خانمی بدون دلیل اقدام به مطالبه مهریه‌اش کند، طبق آمار و مشاهدات، معمولاً خانم‌ها از مهریه به عنوان اهرم فشار استفاده می‌کنند و در بسیاری از موارد زنان برای به دست آوردن حکم طلاق از مهریه خود می‌گذرند.

هم‌چنین سیدمحمد رضا فقیهی در گفت‌وگو با خبرنگار حقوقی ایسنا، با بیان اینکه «#171 نمی‌شود این‌طور استدلال کرد که پشتیبانی و حمایت قانونی از موضوع مهریه موجب سستی بنیان خانواده‌ها می‌شود»؛ گفت: به هر تقدیر در قانون مدنی ایران مقرراتی در باب مهریه وضع شده که از جمله آنها می‌توانیم به ماده 1082 اشاره کنیم که تصریح داشته «#171 به مجرد عقد، زن مالک مهر می‌شود و می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید»؛ یا تبصره الحاقی به این ماده که محاسبه و پرداخت مهریه به نرخ روز به تناسب تغییر شاخص قیمت‌ها را تجویز کرده است. یا ماده 1085 همان قانون که عنوان کرده «#171 زن می‌تواند تا مهر به او تسلیم نشده از ایفای وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع کند مشروط به اینکه مهر او حال باشد و این امتناع مسقط حق نفقه نخواهد بود»؛ که حقوقدانان از این ماده به حق حبس تعبیر کرده‌اند.

فقیهی خاطرنشان کرد: زندانیانی وجود دارند که در اثر به اجرا گذاشتن مهریه از سوی همسرانشان روانه زندان شده‌اند و این روند موجب شده که انتقادات به چنین روند و روالی لحظه به لحظه بیشتر و بیشتر شود. در واقع ماده 2 قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب 10/8/77 موجب پایداری چنین وضعیتی شده است و بسیار شنیده‌ایم که فلان خانم با اعمال ماده 2 شوهر خود را به زندان انداخته است.

این حقوقدان با بیان اینکه در این فقره قدری محتاج به موشکافی حقوقی قضیه هستیم، ادامه داد: پیش از اینکه این قانون به تصویب برسد یعنی تا قبل از سال 1377 امکان به زندان انداختن مردانی که توان پرداخت مهریه به همسران خود را نداشتند وجود نداشت. فی‌الواقع، قبل از پیروزی انقلاب اسلامی قانونی به عنوان منع توقیف اشخاص در قبال تخلف از انجام تعهدات مالی مصوب 22/8/1352 داشتیم.

وی خاطرنشان کرد: قبل از پیروزی انقلاب چنین مقررات مدنی در کشور ما بوده است اما چه اتفاقی افتاده است که پس از پیروزی انقلاب که اتفاقاً باید مناسبات، بسیار متری‌تر از زمان قبل باشد بعضاً به مقرراتی مثل نحوه اجرای محکومیت‌های مالی بر می‌خوریم و در واقع باید پرسید چرا به جای اینکه پیشرفت کنیم باید پسرفت کنیم؟

این وکیل دادگستری افزود: به همین دلیل می‌توان گفت رویکردی که در حال حاضر برای لغو ماده 2 قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی وجود دارد نوعی رجعت به مقررات سابق است که من این رجعت را پسندیده می‌دانم و بسیار خوب است که هر جا ضرورت، حقوق و مصالح منافع شهروندان کشورمان اقتضا کرد چنین رجعت‌هایی اتفاق بیفتد.

وی تصریح کرد: این يك کار فرهنگی است که ما تعداد زیاد سکه، پول به عنوان مهریه را فضیلت ندانیم. این مساله را خیلی از خانواده‌ها دیده‌اند که متأسفانه از باب چشم و هم چشمی و از بابت نگرانی‌هایی که خانواده‌ها نسبت به فرجام زندگی فرزندان‌شان دارند در مقام افزایش مقدار مهریه یا قرار دادن مبالغ زیاد به عنوان مهریه بر می‌آیند در حالی که این امر دوام و قوام زندگی را مطلقاً تضمین نخواهد کرد؛ پس چه بهتر که خانواده‌ها با اعتماد به یکدیگر و فرهنگ‌سازی لازم، در واقع با قرار دادن مهریه‌های پایین این جو را بشکنند و نگذارند وضعیت قرار دادن مهریه‌های سنگین که خودش سوال برانگیز است از این حد اسف بارتر شود.

اظهارنظرها درباره مشکلات قانون مهریه احساسی است، نه حقوقی

محمد رضا سماواتی‌پور نیز در گفت‌وگو با ایسنا اظهار کرد: اساساً فلسفه‌ی تشریح مهریه، در عقد نکاح منطبق با تفاوت در سرشت و روحیه‌ی زوجین صورت گرفته است. مهریه يك نهاد اخلاقی است که بر مبنای عشق و علاقه بین زوجین تعیین می‌شود، و این بنا از هم نخواهد گسست، مگر زمانی که از آن به عنوان ضمانت اجرای ادامه‌ی زندگی مشترك در چارچوب بی‌روح قوانین استفاده شود.

وی تصریح کرد: قوانین موضوعه اثرگذاری لازم را در تحکیم بنیان خانواده ندارند؛ زیرا ساختار قانون کشور به گونه‌ای نیست که این قوانین ضمانت اجرایی لازم را داشته باشد، به عنوان مثال رسیدن زنان به حقوق قانونی خود میسر نیست؛ مگر این‌که زیرساخت‌های لازم مانند يك بایگانی قانونی مربوط به اطلاعات اموال وجود داشته باشد؛ زیرا طبق مشاهدات با کوچک‌ترین اختلاف و لغزش در زندگی زناشویی، مردانی که از لحاظ مالی در وضعیت مناسبی قرار دارند، مبادرت به نقل و انتقال اموال به صورت صوری، به اقوام می‌کنند و زن را در تنگنا قرار می‌دهند.

این وکیل دادگستری ادامه داد: میزان مهریه‌های تعیین شده به گونه‌ای است که زن و خانواده‌ی او اعتقاد چندانی به آن ندارند و این نیز در اثرگذاری قانون تاثیر دارد. متأسفانه بسیاری از زنان طبق ماده 2 محکومیت‌های مالی با این تفکر اشتباه که درس بزرگی به شوهرشان دهند، اقدام به اجرا گذاشتن مهریه خود می‌کنند غافل از این‌که زوج می‌تواند با ارایه‌ی دادخواستی به دادگاه، مهریه را تقسیط کند.

سماواتی‌پور تصریح کرد: گاه اتفاق می‌افتد که ما قانونی را بدون کارشناسی، به تصویب می‌رسانیم و در مرحله‌ی بعد، برای رهایی از مشکلاتی که این قانون به وجود می‌آورد، اقدام به اظهارنظرهایی می‌کنیم که بیشتر جنبه‌ی احساسی دارند نه حقوقی. بنابراین آن‌چه که مسلم است، بر اساس قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی، مرد یا زن، اگر بدهکار محسوب می‌شود، در صورت عدم پرداخت بدهی خود، در قالب آن حکمی که صادر شده است، حکم به حبس آن فرد صادر می‌شود. بنابراین این قانون تنها مربوط به مهریه نیست.

وی در رابطه با تعیین سقف برای مهریه، عنوان کرد: انعقاد عقد نکاح به تراضی زوجین است، اما آثار آن را زوجین به وجود نمی‌آورند و به محض این‌که زن و مرد به عقد یکدیگر درآمدند مشمول قواعدی می‌شوند که حاکم بر عقد نکاح است. بنابراین تعیین سقف برای مهریه به لحاظ قانونی امکان‌پذیر نیست و این مساله تحت اراده‌ی کامل زوجین است.

این وکیل دادگستری خاطرنشان کرد: مسوولان می‌توانند از طریق راه‌های مختلف و غیرمستقیم مانند آموزش و تربیت جوانان از سنین پایین و هم‌چنین ترویج اخلاق‌مداری که لازمه‌ی آن تقویت عمل‌گرایی مسوولان است، در زمینه‌ی مهریه اقدامات مفید و لازم را انجام دهند.

تعیین مهریه از سوی مرجعی غیر از زوجین با [#171;اراده»](#); تعارض دارد

هم‌چنین هوشنگ پوربابایی با اشاره به عدم تاثیر مهریه‌های سنگین برای استحکام خانواده‌ها عنوان کرد: توجه به پرونده‌هایی که اخیراً در محاکم قضایی در حال اجرا است، نشان دهنده‌ی این موضوع است که اساساً مال اعم از مهریه یا دارایی‌های زوج یا زوجه هیچ‌گونه تاثیر مستقیم یا غیرمستقیمی در استحکام بنای خانواده ندارد، زیرا آن چیزی که دو شریک زندگی را به یکدیگر پیوند می‌زند علاقه‌ای آنهاست که بین طرفین حاکم است. اگر چنین علاقه‌ای وجود نداشته باشد نمی‌توان آن را به وسیله‌ی مال ایجاد کرد.

این حقوقدان بیان کرد: برخی از خانواده‌ها چنین استدلال می‌کنند که اگر زوج مهریه بیشتری را بر ذمه داشته باشد باعث می‌شود بنای خانواده استحکام بیشتری پیدا کند. صرف نظر از اینکه چنین استدلالی کاملاً غلط است این موضوع ممکن است در کوتاه مدت باعث می‌شود که زوج مبادرت به طلاق نکند اما در مدت طولانی به این دلیل که علاقه‌ای بین طرفین حاکم نیست شوهر اقدام به طلاق می‌کند، یا زوجه اقدام به وصول دینش می‌کند. بنابراین این استدلال کاملاً اشتباه است.

وی یادآور شد: قوانین مدنی و قانون حمایت از خانواده دو قانون مرجعی هستند که نسبت به تعیین مهریه حاکم هستند و این دو قانون قواعد اساسی را در این موضوع پایه‌ریزی کرده‌اند که به نظر برسد مهریه به دلیل استحکام بنای خانواده به تصویب رسیده است. علت اینکه قوانین مهریه را ذکر کرده‌اند، ریشه در سنت دارد تا اینکه زن بتواند پشتوانه اقتصادی داشته باشد. اساساً به نظر می‌رسد تصویب مهریه به دلیل تحکیم بنیان خانواده نبوده است.

این وکیل دادگستری تصریح کرد: این موضوع که مرجعی مهریه‌ی مشخصی را برای زوجین تعیین کند با حاکمیت اراده در تعارض است. ما یک عقود معینی داریم که در قانون مدنی دارای تعریف است و بنابراین عقود طرفین می‌توانند با اراده‌ی خود در هنگام عقد نکاح مهریه‌ای را تعیین کنند و ما نمی‌توانیم برای زوجین که با اراده‌ی خود یکدیگر را انتخاب کرده‌اند چارچوبی را قرار دهیم و از آنها بخواهیم در این چارچوب حرکت کنند.

پوربابایی افزود: شرایطی که در ماده 1031 قانون مدنی ذکر شده و شرایطی که برای فسخ نکاح از سوی زوجه مطرح شده است شرایط خوبی است. اگر زنان هدفشان را از تعیین مهریه قرار دادن اهرم فشار علیه زوج بدانند و از این طریق بخواهند به خواسته‌هایشان برسند این امر، امری ناپسند است. زن می‌تواند بر اساس آن چیزی که در قانون ذکر شده است مانند اعتیاد، عسر و حرج و غیره درخواست طلاق خود را به دادگاه ارائه دهد و تردیدی نیست که دادگاه بعد از احراز چنین دلایلی حکم طلاق را به زن می‌دهد و حق و حقوق آن را نیز رعایت می‌کند و حتی اگر مردی بخواهد زن خود را بدون داشتن دلایل محکمه پسند مطلقه کند، باید تمامی حق و حقوق او را پرداخت کند.